

Slutevaluering af HPS - Hjernen på skemaet®

Dansk Skoleskak

Epinion for Dansk Skoleskak

2023

Indhold

- 4 Kapitel 1: Hovedkonklusioner
- 6 Kapitel 2: Samlet oplevelse af indsatsen
- 9 Kapitel 3: Forandringer hos elever
- 26 Kapitel 4: PLAYMASTERS®
- 30 Kapitel 5: Implementering af indsatsen
- 35 Kapitel 6: Evalueringens metode

Introduktion til rapporten

Denne rapport indeholder en samlet evaluering af Dansk Skoleskaks indsats HPS - Hjernen på skemaet®

Indsatsen HPS - Hjernen på skemaet® arbejder med trivsel og bevidsthed om mental sundhed blandt elever i specialiserede skoletilbud.

Indsatsen HPS - Hjernen på skemaet® er gennemført af Dansk Skoleskak med støtte fra Det Obelske Familiefond og har til formål at gøre en forskel for, at børn og unge på specialskoler og i specialklasser øger deres bevidsthed om mental sundhed samt give gruppen nye deltagelsesbaner i inkluderende børnefællesskaber på tværs af alder, køn og kultur.

HPS - Hjernen på skemaet® baserer sig på det ældgamle skakspil og forsøger at skabe resultater gennem playful learning. Målet med HPS - Hjernen på skemaet® er at bidrage til øget fokus på mental sundhed i børnehøjde men også at bidrage til bedre trivsel, at kunne indgå i fællesskaber samt udvikle de psykologiske ressourcer, der er nødvendige for at håndtere dagligdagsudfordringer. Indsatsen er rullet ud blandt mere end 2.300 elever, og Dansk Skoleskak har kompetenceudviklet 193 undervisere og uddannet 240 PLAYMASTERS®¹

Sideløbende med indsatsen har Epinion gennemført en evaluering af HPS - Hjernen på skemaet®. Evalueringen baserer sig på spørgeskemaundersøgelser blandt elever og undervisere samt interviews med både undervisere og elever. Epinion har i alt gennemført tre målinger (en nulpunkts-, midtvejs- og slutmåling), der evaluerer effekterne af HPS - Hjernen på skemaet® over tid. Der er i hele indsatsperioden desuden foretaget en løbende måling blandt uddannede PLAYMASTERS®¹.

Denne rapport præsenterer indsigterne fra evalueringen og resultaterne af indsatsen. Rapporten bygger på det indsamlede datamateriale og består af en hovedkonklusion om indsatsen og så fire efterfølgende kapitler som berører; 1) den samlede oplevelse af indsatsen, 2) forandringer hos eleverne, 3) fokus på PLAYMASTERS® og 4) et kig på implementeringen af indsatsen på tværs af de deltagende skoler. Rapporten indeholder desuden et metodeafsnit, hvor evalueringens fremgangsmåde er beskrevet. Rapporten gør brug af både indsigter fra spørgeskemaer og interviews på lige fod, og indsigterne præsenteres løbende undervejs i rapporten.

Kapitel 1: Hovedkonklusioner

1. Hovedkonklusioner

HPS - Hjernen på skemaet® er et virkningsfuldt program til at arbejde med specialelevers sociale og personlige færdigheder og bevidsthed om mental sundhed

Evalueringen viser overordnet, at **HPS - Hjernen på skemaet er et effektivt redskab, som har skabt positive forandringer blandt mange af de elever, der har deltaget i indsatsen**. Evalueringens dataindsamling og interview med elever og undervisere viser, at HPS – Hjernen på skemaet® har forbedret specialelevers sociale og personlige færdigheder og bevidsthed om mental sundhed.

Således angiver 76 pct. af undervisere i de indsamlede survey-besvarelser, at HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til at flytte elevernes opfattelse af, hvad de kan. Konkret finder evalueringen samlet, at HPS - Hjernen på skemaet® har en positiv indvirkning på elevernes forståelse af mental sundhed samt deres kognitive og sociale færdigheder. Flere undervisere beskriver, at en del af eleverne gennem arbejdet med HPS - Hjernen på skemaet® er blevet bedre til at anerkende og tolerere hinanden, at passe på hinandens ting, hjælpe hinanden og generelt at omgås hinanden med høflighed og respekt.

Der er samtidig en stor tilfredshed med programmet HPS – Hjernen på skemaet® blandt underviserne og eleverne. Underviserne giver her overordnet udtryk for en positiv oplevelse med værktøjerne og materialerne under HPS - Hjernen på skemaet®. Også eleverne har stor glæde af undervisningen med skoleskak, og for mange undervisere bliver skoleskak en gulerod i undervisningen og noget, som eleverne ser frem til. Den positive vurdering af indsatsen har også nået forældrene, hvor undervisere beretter om, at forældrene oplever, at børnene snakker om skoleskak derhjemme.

HPS – Hjernen på skemaet® skaber succesoplevelser for en lang række elever. I interview med elever og undervisere er en række eksempler på elever, som har udviklet sig personligt i takt med deltagelse i indsatsen. Det tæller alt fra elever, der i stigende grad anerkender og interagerer med hinanden socialt, til historier om elevers koncentrationsevner, der forbedres som følge af HPS - Hjernen på skemaet®, og i nogle tilfælde også kan overføres til andre fag og situationer. Det gælder også ift. selvkontrol, hvor en række undervisere også vurderer, at eleverne i nogle tilfælde bliver bedre til at udvise selvkontrol og tålmodighed efter at arbejde med indsatsen.

Evalueringen finder desuden, at en fordel ved HPS – Hjernen på skemaet® nemt kan tilpasses til den enkelte elevs niveau. En af intentionerne med indsatsen er, at den skal implementeres i forhold til de enkelte elever og undervisere, og den variation ses også i praksis, hvor underviserne beskriver, at de tilpasser indsatsen efter deres elevers behov. Her anses GAMBIT® og de andre værktøjer som gode værktøjer, der er nemme at gå til og kan tilpasses af den enkelte underviser.

Evalueringen viser desuden en stor tilfredshed med samarbejdet med Dansk Skoleskak, som har understøttet og opkvalificeret de deltagende undervisere i indsatsen. Underviserne beretter her om et solidt samarbejde med Dansk Skoleskak, der har været engagerede, tilgængelige og vigtige sparringspartnere i løbet af indsatsen, samt tilfredshed med det tilgængelige materiale. Mange undervisere er generelt meget engagerede i arbejdet med HPS – Hjernen på skemaet® og har en række mindre input til, hvordan indsatsen kan forbedres og udvikles fremadrettet, så eleverne kan fortsætte med skoleskak.

Kapitel 2: Samlet oplevelse af indsatsen

2. Samlet oplevelse af indsatsen

Undervisere og elever har haft positive oplevelser med HPS - Hjernen på skemaet®

- De interviewede undervisere og elever er generelt positive og begejstrede for HPS - Hjernen på skemaet®. Det skyldes blandt andet, at indsatsen er nem at gå til for underviserne (se afsnit 5.1), at både undervisere og elever opnår positive forandringer som følge af indsatsen (se kapitel 3), og at samarbejdet med Dansk Skoleskak har været velfungerende (se afsnit 5.2).
- Derudover viser evalueringen, at eleverne generelt er glade for HPS - Hjernen på skemaet®-undervisningen, og at det er nogle timer, eleverne ser frem til at have. En underviser fortæller også, hvordan han forsøgte at aflyse en HPS - Hjernen på skemaet®-time, fordi der kun var to elever til stede, men det ville de ikke finde sig i; de insisterede på at afholde den alligevel.
- En anden underviser fortæller, at han har fået positive tilbagemeldinger fra forældre, som fortæller, at deres børn taler om skoleskak derhjemme, og at børnene er glade for at have skoleskak. På samme skole fortæller de, at skoleskak kan være det, der får eleverne afsted i skole på en dårlig dag, hvor de måske ellers ville være blevet hjemme.
- Selvom undervisernes tilbagemeldinger om indsatsen er positiv, udtrykker flere dog et forbehold i forbindelse med at lave direkte slutninger mellem indsatsen og elevernes trivsel og udvikling. Det skyldes, at underviserne løbende arbejder med elevernes adfærd og evner på en lang række punkter, samtidig med at eleverne også bliver ældre. Der er således flere faktorer, der spiller ind på elevernes udvikling end udelukkende HPS - Hjernen på skemaet®-indsatsen.
- Samlet set viser evalueringen, at HPS - Hjernen på skemaet®-indsatsen har bidraget positivt til en stor gruppe elever.

Det har været en fornøjelse at være med i. Jeg har en fornemmelse af, at det har været et fantastisk og gennemtænkt, godt underbygget koncept.

- Underviser

Eleverne vil generelt gerne spille [skole]skak og glæder sig til timen. Jeg prøvede at aflyse timen engang, fordi der kun var to elever, men det ville de ikke være med til – også selvom det var to, der ikke var vant til at spille med hinanden.

- Underviser

Jeg får positive tilbagemeldinger fra forældre, som fortæller, at eleverne snakker om [skole]skak derhjemme, og der er en del, der har meldt tilbage, at eleverne er glade for at være til [skole]skak. Og det er noget, de ser frem til. Og hvis det er en svær dag, så kan [skole]skak være med til, at man kommer afsted i skole i stedet for at blive hjemme. Fordi [skole]skak ligger den dag, så prøver jeg at tage afsted, og så kan man – hvis dagen fortsætter med at være svær – vælge fra bagefter. Men de prioriterer at komme i skole for at være en del af [skole]skak.

- Underviser

2. Samlet oplevelse af indsatsen

Alle interviewede skoler ønsker at fortsætte med indsatsen efter perioden udløber – enten i samme format eller i udvidet form

- De positive oplevelser med indsatsen betyder også, at alle de interviewede undervisere ønsker at fortsætte med indsatsen, efter projektperioden slutter. Nogle ønsker at fortsætte i samme format, som de har gjort hidtil, mens andre også taler om at udvide indsatsen yderligere.
- De, der overvejer at udvide indsatsen, vil fx gøre det ved at indføre skoleskak i SFO'en og i frikvarterer. Derudover ønsker nogle i højere grad også at bruge indsatsen i almen-delen og fx få uddannet PLAYMASTERS® i almen.
- Nogle skoler ser også HPS - Hjernen på skemaet® som en oplagt mulighed for at bygge bro mellem almen- og specialdelen fx i SFO'en men også i særskilte HPS - Hjernen på skemaet®-timer, hvor elever fra almen og special kan deltage i undervisningen sammen.
- For fortsat at kunne afholde HPS - Hjernen på skemaet® på skolerne, efterspørger underviserne også, at materialerne til indsatsen løbende udvikles endnu mere, så der bliver mulighed for at fortsætte med indsatsen i en længere periode, hvor man fortsat kan udfordre og udvikle eleverne.
- Der foreslås derfor blandt andet en 'version 2', hvor niveauet fx bliver mere avanceret og kan udfordre eleverne endnu mere på de strategiske og taktiske elementer af spillet.

Jeg forventer helt sikkert at arbejde videre med HPS - Hjernen på skemaet®, efter indsatsen slutter – jeg synes, at vi har fundet en god kombination, hvor vi bl.a. bruger HPS - Hjernen på skemaet® til 'hjernepauser'. Ellers vil vi gerne fortsætte som nu, men vi kunne også godt bruge inspiration til, hvad andre skoler bruger [skole]skak til, hvordan de arbejder med HPS - Hjernen på skemaet® – måske på andre måder. Vi vil helt klart fortsætte.

- Underviser

Vi vil gerne fortsætte med skoleskak. Vi overvejer, om vi kan få nok elever til et hold mere, og har også snakket om, om man skal have skoleskak flere gange om ugen. Og så vil vi i højere grad til at arbejde med det som brobygning mellem almen og special, i første omgang i SFO'en. Vi håber også, at vi kan blive ved med at have adgang til HPS - Hjernen på skemaet®-materiale efter projektperioden er slut.

– Underviser

Vi har sidste år af HPS - Hjernen på skemaet®, og jeg ved, at vi kommer til at tale om, at nu er vi igennem alle forløb inde i GAMBIT® – hvad så? Kan man bygge noget ovenpå? Og hvad så året efter?

- Underviser

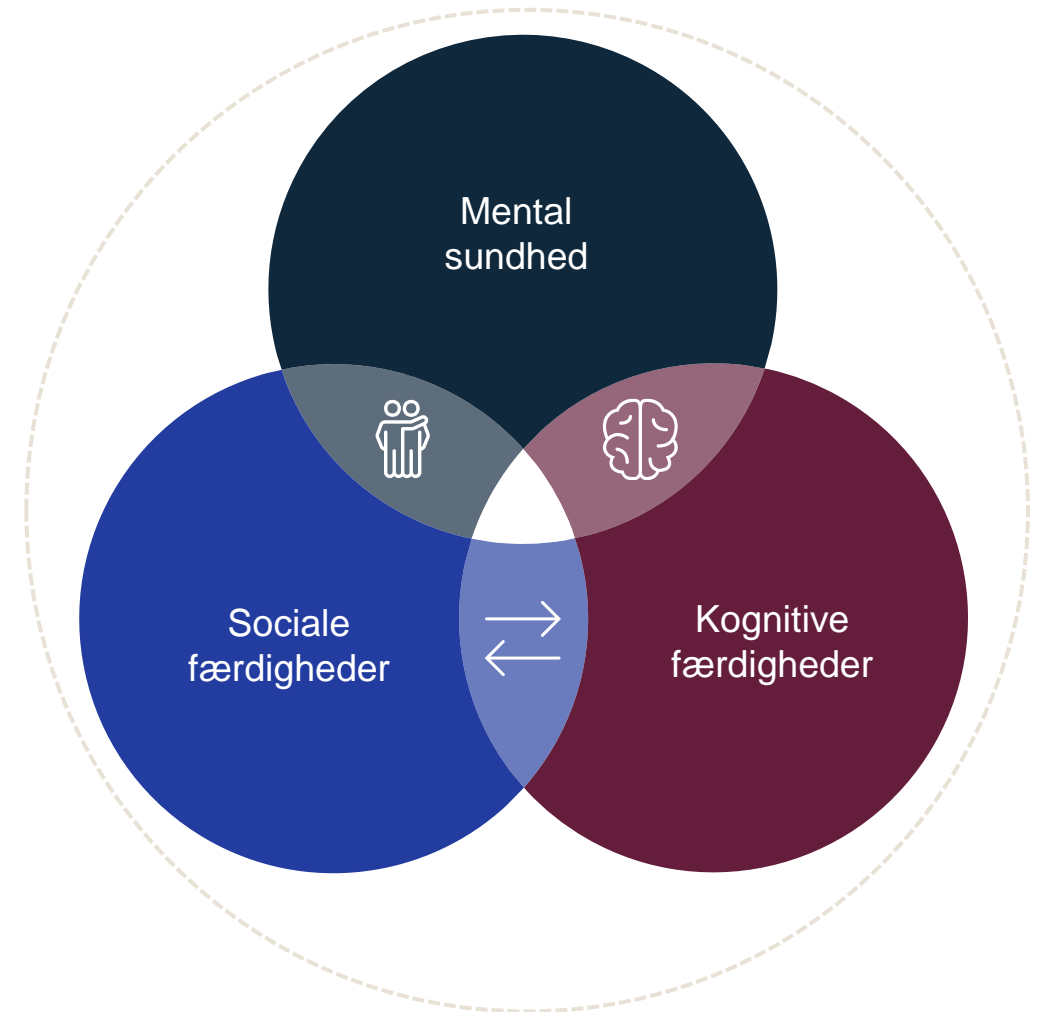

Kapitel 3: Forandringer hos elever

3. Forandringer

Slutmålingen finder positive forandringer af indsatsen hos en række elever både i forhold til elevernes mentale sundhed, sociale og kognitive færdigheder

- I dette afsnit gennemgås de forandringer, som undervisere og elever har oplevet som følge af HPS - Hjernen på skemaet®. Forandringerne kan inddeles i følgende tre kategorier, som hver især beskrives på de følgende sider:
  - Mental sundhed
  - Sociale færdigheder
  - Kognitive færdigheder
- Samlet set finder evalueringen klare indikationer på, at HPS - Hjernen på skemaet® har en positiv indvirkning på mange elevers forståelse af mental sundhed samt deres sociale og kognitive færdigheder. Naturligvis vil forandringerne være større hos nogle elever end andre, og hos nogle elever vil der fx være tydeligst forandringer på sociale færdigheder, mens der er forandringer på et andet område for en anden elev. Dette afhænger af, hvilke udfordringer eleverne i øvrigt står overfor.
- Variationer i implementeringen har også indflydelse på, i hvilken grad der opleves en forandring hos eleverne – eksempelvis at elever på skoler, der konsekvent har benyttet sproget om 'stier i hjernen' i HPS-undervisningen men også i andre kontekster, i langt højere grad vil være bekendt med det sprog og tilhørende begreber end elever, hvor andre dele af indsatsen er blevet prioriteret i stedet for.
- Slutmålingen blandt undervisere og elever afdækker målgruppernes oplevelser af indsatsens effekt. De generelle indsigter og konklusioner, som drages på baggrund heraf, tager ikke højde for, at de oplevede forandringer eller udbytter muligvis også kan tilskrives andre indsatser eller evt. andre forhold (fx at der arbejdes med elevernes sociale færdigheder i andre indsatser). Det gælder særligt elevernes sociale og kognitive færdigheder. Det ændrer dog ikke ved, at det i evalueringen er muligt at afdække forandringer som følge af HPS – Hjernen på skemaet®.

3.1 Mental sundhed

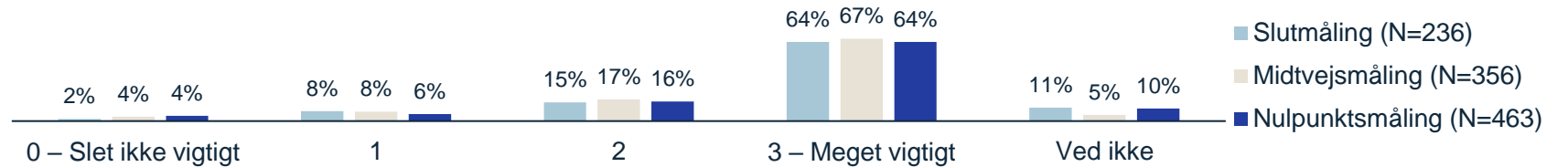
I dette afsnit belyses indsatsens udbytte i forhold til elevernes kendskab til og forståelse af mental sundhed. Først kigger vi på elevernes kendskab til mental sundhed, og hvad de forbinder med det. Herefter dykker vi ned i sproget om 'stier i hjernen' og til sidst indsatsens betydning for mestringsoplevelser hos eleverne.

3.1 Mental sundhed

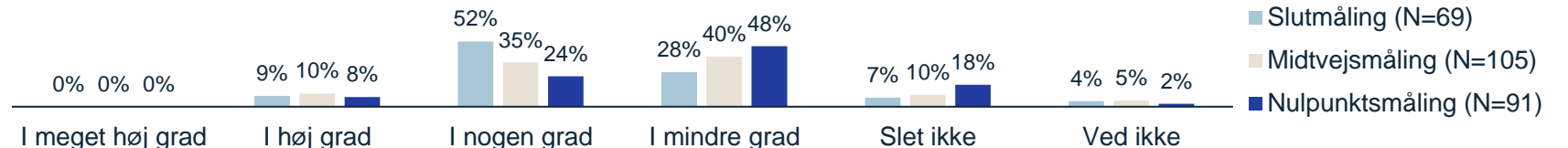
Set fra underviserens perspektiv er der stærke indikationer på, at deltagende elever får en bedre forståelse for, hvad mental sundhed er som følge af indsatsen

- Vi har på tværs af målinger set, at eleverne for det meste - på tværs af alder - selv oplever, at de har grundlæggende forståelse for vigtigheden af mental sundhed.
- Konkret udmønter det sig i, at et stort flertal af eleverne fx angiver, at det er meget vigtigt at have det godt med sig selv.
- Når vi modsat trykprøver dette blandt underviserne, kan vi se, at opmærksomheden på og viden om mental sundhed er en smule lavere end for fysisk sundhed blandt eleverne.
- Over tid ser vi dog, at mens viden om fysisk sundhed er rimelig konstant, så er der ifølge underviserne gennem projektet sket en stigning i elevernes viden om, hvad mental sundhed er. Særligt målt på andelen, som svarer i nogen grad frem for slet ikke.
- Selvom der har været en elevudskiftning, og klasserne derfor ikke direkte kan sammenlignes over tid, så er det en indikation på, at HPS - Hjernen på skemaet® har givet et sprog for mental sundhed blandt eleverne.

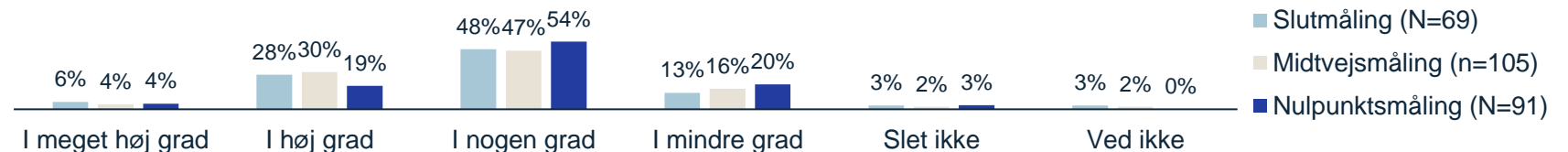
Elever: Er det vigtigt, at have det godt med sig selv?

Undervisere: I hvilken grad vurderer du, at eleverne i klassen ved, hvad mental sundhed er?

Undervisere: I hvilken grad vurderer du, at eleverne i klassen ved, hvad fysisk sundhed er?

3.1 Mental sundhed

Selvom fysisk sundhed er mere håndgribeligt for eleverne ses det, at eleverne gør sig overvejelser om mental sundhed

- Også i interviewene med eleverne er det tydeligt, at når man taler om at være sund, associerer eleverne det først og fremmest med fysisk sundhed. De beskriver sundhed som, at man skal spise sundt og bevæge sig.
- Eleverne er dog også enige i, at man godt kan holde hjernen sund, når man spørger mere direkte. Eleverne gør sig konkrete overvejelser om vigtigheden af bl.a. sociale relationer, samt at være glad for sig selv og ikke have for mange negative tanker. Det ses derudover, at eleverne aktivt italesætter behovet for at komme udendørs og se dagslys.
- Flere elever har også forståelse for, hvordan man kan træne hjernen og vedligeholde den – fx med brætspil – for at 'holde hjernen sund'. Dette sker i tæt sammenhæng med sproget om 'stier i hjernen', som vi undersøger nærmere på de næste sider.
- I interviewene med underviserne fremgår det desuden, at det i høj grad varierer, hvorvidt underviserne har italesat og undervist eleverne i begrebet 'mental sundhed'. Til gengæld har mange lærere talt med deres elever om 'stier i hjernen', eller at man kan træne sin hjerne, hvilket er indsatsens sprog for og om mental sundhed (se de næste sider). Eleverne vil derfor ofte have arbejdet med mental sundhed, selvom det ikke er blevet italesat således, hvilket dog heller ikke har været indsatsens intention.
- Det ses således, at mange af eleverne har en forståelse af, hvad mental sundhed er, og at indsatsen har hjulpet med at give dem et mere klart sprog om, hvad mental sundhed er.

Hvis man tænker på kroppen, skal man ikke spise usundt. Hvis man tænker på hjernen, skal man holde den i gang fx med brætspil. Der er nogle kloge forskere, der siger, at [skole]skak er en god ting, for man skal altid tænke et skridt frem – eller op til flere – så det holder hjernen ved lige.

- Elev

Vi har ikke snakket om sundhed i forbindelse med skoleskak. Men vi har snakket lidt om sundhed i hjernen. Det er det der med at komme af med nogle af de dårlige tanker og få trådt nogle bedre stier for at få det bedre med sig selv. Der er mange i vores afdeling, der går med dårlige tanker, så der er det vigtigt at få trådt nogle brede stier med positive tanker i stedet for. Det kan fx være at komme væk med stress, være gladere for sig selv og sådan nogle ting.

- Elev

Sproget om 'stier i hjernen' forstås og anvendes af en stor del af eleverne

- Det varierer på tværs af de deltagende skoler, om underviserne aktivt bruger begreberne om 'stier i hjernen' eller ej. De fleste interviewede undervisere gør dog brug af det i deres undervisning. Sproget blev brugt på to ud af tre skoler, hvor der blev foretaget skolebesøg.
- Denne opmærksomhed på begreberne fra HPS - Hjernen på skemaet® ses også i resultaterne fra spørgeskemaerne. Her ses det, hvordan 68 pct. af eleverne angiver at have hørt om 'stier i hjernen', mens 32 pct. ikke har eller ikke ved, om de har.
- Når underviserne ikke bruger sproget, kan eleverne selvfølgelig heller ikke – men så taler de om det på en anden måde fx 'træne hjernen' eller 'øve sig'. Selvom de ikke bruger det specifikke sprog fra HPS - Hjernen på skemaet® lykkes underviserne således alligevel med at introducere principperne fra indsatsen for eleverne.
- På de to caseskoler hvor sproget om 'stier i hjernen' bruges aktivt og jævnligt af underviserne, giver eleverne også udtryk for at kende til og forstå sprogbruget, ligesom de er i stand til at beskrive principperne bag. Fx hvordan stier kan blive både bredere og smallere alt efter, hvor meget man 'går på stien', og at man kan 'oprette nye stier i hjernen'.
- Evalueringen finder således, at de steder hvor sproget om 'stier i hjernen' benyttes aktivt i undervisningen (også gerne uden for HPS), er der klare indikationer på, at elevernes bevidsthed om mental sundhed øges.
- Evalueringen tyder således på, at jo mere underviserne benytter sig af sproget om 'stier i hjernen', jo bedre hænger det fast hos eleverne, så de selv bruger det aktivt. Dette hænger formentlig også sammen med, at det varierer, hvorvidt underviserne vurderer, at sproget om 'stier i hjernen' giver mening for eleverne (nederste figur).

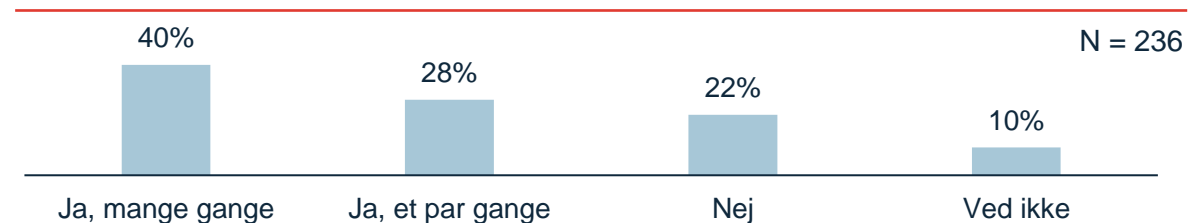
Jo flere gange du gør tingene, jo bredere bliver stien. Så hvis du bliver ved med at spille [skole]skak nok gange, og bruger de samme træk, så bliver stien bredere, men hvis man ikke holder den ved lige, bliver den smallere eller forsvinder.

- Elev

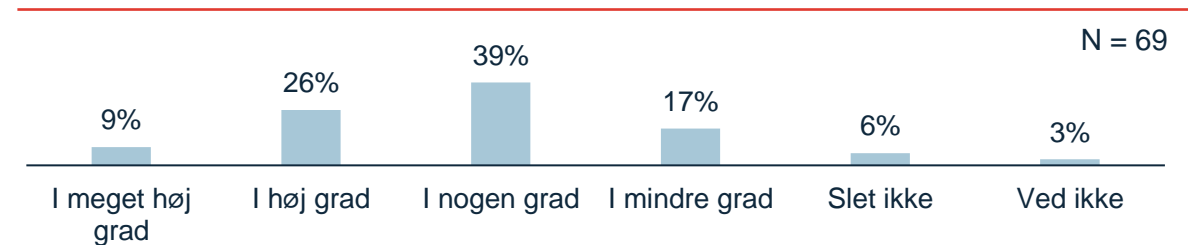
Ja, man kan lave stier ud af alle ting, man kan som et menneske. Hvis man nu går til karate og gør det i et år, så bliver man god til det, men hvis man så stopper, så vokser planterne tilbage [på stien], så kan man ikke se stien, og så skal man starte forfra igen.

- Elev

Elever: Har du hørt om "stier i hjernen"?

Undervisere: Efter din opfattelse giver sproget omkring "stier i hjernen" mening for eleverne?

3.1 Mental sundhed

Flere undervisere bruger sproget om 'stier i hjernen' i andre sammenhænge og bruger det som fælles sprog med eleverne

- De undervisere, der bruger sproget om 'stier i hjernen' ofte, vurderer også, at sproget kan overføres til andre sammenhænge udover skoleskak. Og flere bruger det også aktivt i deres samvær med eleverne og er opmærksomme på jævnligt at bruge begrebet med eleverne. Det kan bl.a. være i andre fag eller i sociale situationer, hvor de kan bruge sproget til at tale med eleverne om mere hensigtsmæssig adfærd og deres løbende udvikling.
- Også hos de interviewede elever ser vi eksempler på, at eleverne formår at anvende sprogbrugen om 'stier i hjernen' om andet end skoleskak - både i forhold til faglighed, fritidsinteresser og personlig udvikling. Eleverne giver eksempler på, hvordan man kan bygge nye stier i hjernen, når man starter til en ny fritidsaktivitet, hvordan man kan udvide en sti ved at øve sig på et bestemt fag, samt at der også kan være stier i hjernen relateret til temperament, der kan gøres smallere eller bredere, afhængig af hvordan man handler i de enkelte situationer.
- Denne positive effekt ved brugen af værktøjerne i HPS - Hjernen på skemaet® ses i høj grad også i undervisernes vurdering af udbyttet hos eleverne. Blandt underviserne angiver 76 pct. i slutmålingen, at de er enige eller meget enige i, at HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til at flytte elevernes opfattelse af, hvad de kan i form af forståelse af stier i hjernen. Dette understøtter fundene fra de kvalitative interviews, og viser, at størstedelen af underviserne vurderer, at indsatsen er med til at gøre eleverne mere bevidste om, hvad de kan, og hvordan de kan blive bedre til det, de har svært ved.
- 'Stier i hjernen' bliver således muligt at overføre til andre situationer både for underviserne og eleverne, hvilket skaber forudsætninger for at tage erfaringer fra skoleskak med til andre situationer, der handler om elevernes sociale eller kognitive færdigheder, som vil omtales på de følgende sider.

Vi snakker meget om stier i hjernen. Jeg prøver også at bruge det ellers, vi inddrager det også i andre sammenhænge. Fx er der en elev, der har sagt, at han har en bred vaske-op-sti, fordi han er rigtig god til at hjælpe sin mor med at vaske op. Gamingstien er også bred. Koncentrationsstien kan være lille.

- Underviser

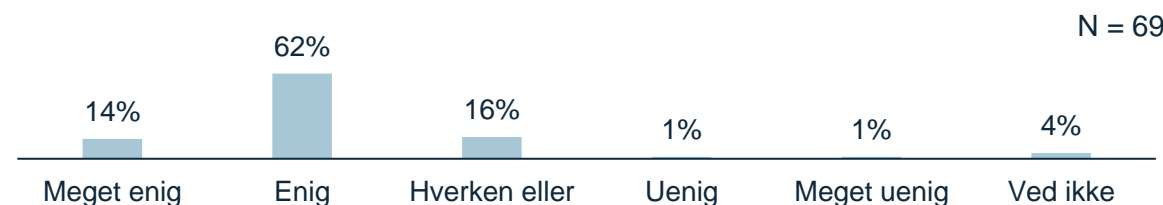
Vi er i gang med procenter nu i matematik. Den sti var der ikke, da vi startede, så den er kommet og er blevet bredere gennem de sidste mange uger. Og så har jeg holdt plus, minus, gange og division ved lige.

- Elev

Da jeg gik på min tidligere skole, havde jeg meget med temperamentet. Det har jeg så fået arbejdet med, så nu skal der meget til, før jeg går ned ad den sti igen. Før skulle nogen bare kalde mig fjols, så fik han en på hovedet. Jo længere væk man kommer fra det, som man har fået stien arbejdet hen til.

- Elev

**Undervisere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn:
HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til at flytte elevernes opfattelse af, hvad de kan (forståelse af stier i hjernen)?**

3.1 Mental sundhed

Flere undervisere har eksempler på elever, der har haft mestringsoplevelser i forbindelse med HPS - Hjernen på skemaet®

- Et yderligere udbytte af indsatsen, der knytter sig til elevernes mentale sundhed og som italesættes i flere interviews blandt undervisere er, hvordan HPS - Hjernen på skemaet® giver eleverne mulighed for mestringsoplevelser. Underviserne fortæller om forskellige typer af mestringsoplevelser, som de har observeret hos enkelte elever.
- For elever, der særligt er udfordret på sociale kompetencer, er der set eksempler på mestringsoplevelser ved at spille mod en ny modstander eller deltage i en stor skoleskaktturnering med mange mennesker, lyde og indtryk. For de elever, der i højere grad er udfordret på det faglige i skolen, har mestringsoplevelserne i stedet været fx at vinde et spil og på den måde være dygtig til selve skakdisciplinen.
- Mestringsoplevelserne er vigtige for eleverne og deres selvtillid. Særligt for den del af eleverne i målgruppen, der kun sjældent har den slags oplevelser i forbindelse med skolen.
- De fleste mestringsoplevelser sker i undervisningssituationer, men der er også eksempler på, hvordan elever får succesoplevelser med skak uden for skolens rammer. Fx en elev, der stolt fortalte om, hvordan han havde spillet skak med sin bedstefar i weekenden. Også landsfinalen i Skolernes Skakdag – hjernens motionsdag fremhæves af en underviser som en situation uden for skolen, hvor eleverne får mulighed for at få succesoplevelser både med skakspillet i sig selv, men i mindst lige så høj grad med en større sociale sammenhæng, som ellers typisk kan være meget udfordrende for hans elever.
- Hvor HPS - Hjernen på skemaet® i sig selv giver eleverne mulighed for mestring, er det også en pointe, der fylder i evalueringen af PLAYMASTERS® elementet. Det uddybes i kapitel 4 specifikt om PLAYMASTERS®.

Vi har en elev med som rent IQ-mæssigt ikke ligger super godt, men han havde en succes med at vinde nogle online-skaktureninger, og der fik et par af eleverne succesoplevelser, fordi de pludselig vandt nogle spil. Og de var ikke vant til at vinde. Og den ene mor hun ringede til mig og spurgte, om det virkelig kunne passe, at han havde vundet sådan en skak-præmie, og så sagde jeg ja – men hun troede faktisk, det var en, han havde hugget, men jeg måtte så sige til hende, at det var altså en, han havde vundet, for han havde vundet hele turneringen. Så på den måde har det også fået nogle børn til at få et bedre selvværd.

- Underviser

I starten havde jeg en pige, der havde det rigtig svært. Hun havde svært ved at forstå det. De andre rykkede sig fint i starten, men ikke hende. Jeg synes, hun er blevet mere sikker, hun tør melde ind. Hun tør sidde og spille med og gemmer sig ikke væk. Hun kender brikkerne nu, så hun kan få noget succes der.

- Underviser

Jeg har spillet skak med min far. Også inden vi havde skoleskak, han har lært mig det. Hvis ikke jeg havde øvet mig, havde jeg stadig fået tæsk (i skak) af min far. Men nu forleden dag tog jeg tre sejre i træk.

- Elev

3.2 Sociale færdigheder

I dette afsnit belyses forandringer i elevernes sociale færdigheder, herunder at indgå i sociale interaktioner og relationer samt tabe og vinde.

3.2 Sociale færdigheder

De interviewede undervisere vurderer, at arbejdet med HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget positivt til elevernes sociale færdigheder og evne til at omgås hinanden

- På tværs af de deltagende skoler fortæller de interviewede undervisere om tegn på, at arbejdet med HPS - Hjernen på skemaet® har ført til forandringer i elevernes sociale færdigheder og evner til at omgås hinanden.
- Flere undervisere vurderer, at HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til, at elever har 'fået øjnene op for hinanden', altså at de i stigende grad bliver bevidste om deres klassekammerater som individer med evner og følelser. Det sker især, når eleverne spiller mod hinanden, og udbygges når eleverne løbende kommer til at spille med flere forskellige andre elever.
- Netop det forhold at eleverne udfordres til at spille sammen på kryds og tværs er ifølge underviserne også med til at udvikle deres sociale færdigheder. Flere undervisere beskriver således, hvordan de observerer, at eleverne gennem arbejdet med HPS - Hjernen på skemaet® er blevet bedre til at anerkende og tolerere hinanden, at passe på hinandens ting, hjælpe hinanden og generelt at omgås hinanden med høflighed og respekt.
- Flere undervisere ser, at dette udmønter sig i, at eleverne bliver bedre til at være sammen på kryds og tværs, og i stigende grad opsøger hinanden i nye konstellationer – bl.a. i pauserne, hvor der spilles og tales om skak. Dette bidrager til et større fællesskab i – såvel som på tværs af klasserne i de tilfælde, hvor indsatsen er implementeret mere tværgående.
- Endelig vurderer flere undervisere også at eleverne, fordi de løbende bliver sat sammen i nye og anderledes konstellationer, bliver bedre til at afkode sociale kontekster og rumme og anerkende hinandens forskelligheder og behov. De ser også, at eleverne bliver trænet i at både tabe og vinde, og at disse ting tilsammen kan bidrage til et generelt mindsket konfliktniveau i klasserne.

Det har åbnet øjnene for, at nogle klassekammerater inderholder nogle ting, jeg ikke vidste. Der var en dreng, han siger sjældent noget pænt, og han sagde til en af de andre klassekammerater, at han faktisk var en rigtig god skakspiller. Og det er en dreng, han ellers ikke har noget med at gøre.

- Underviser

Jeg synes, at eleverne er blevet mere rummelige og oplever mere fællesskab mellem dem. De opsøger hinanden i pauserne og spiller nogle gange [skole]skak eller taler om [skole]skak. Jeg oplever, at eleverne øger deres netværk også på tværs af mellemtrin/udskoling

- Underviser

Jeg oplever, nu hvor vi har spillet det i et par år, at de får nogle færdigheder automatiseret ift. at sige "god kamp", "tak for kampen", at passe på hinandens ting og hjælpe hinanden til at det bliver bedre for den anden. Det kan man se, at de har lært gennem forløbet – så de har helt sikkert fået noget træning i det her. Men det er svært at sige, hvor meget de har fået ude i frikvarterne, men de har alligevel fået noget, og de er blevet mindet om, at man skal prøve at være søde ved andre og hjælpe andre.

- Underviser

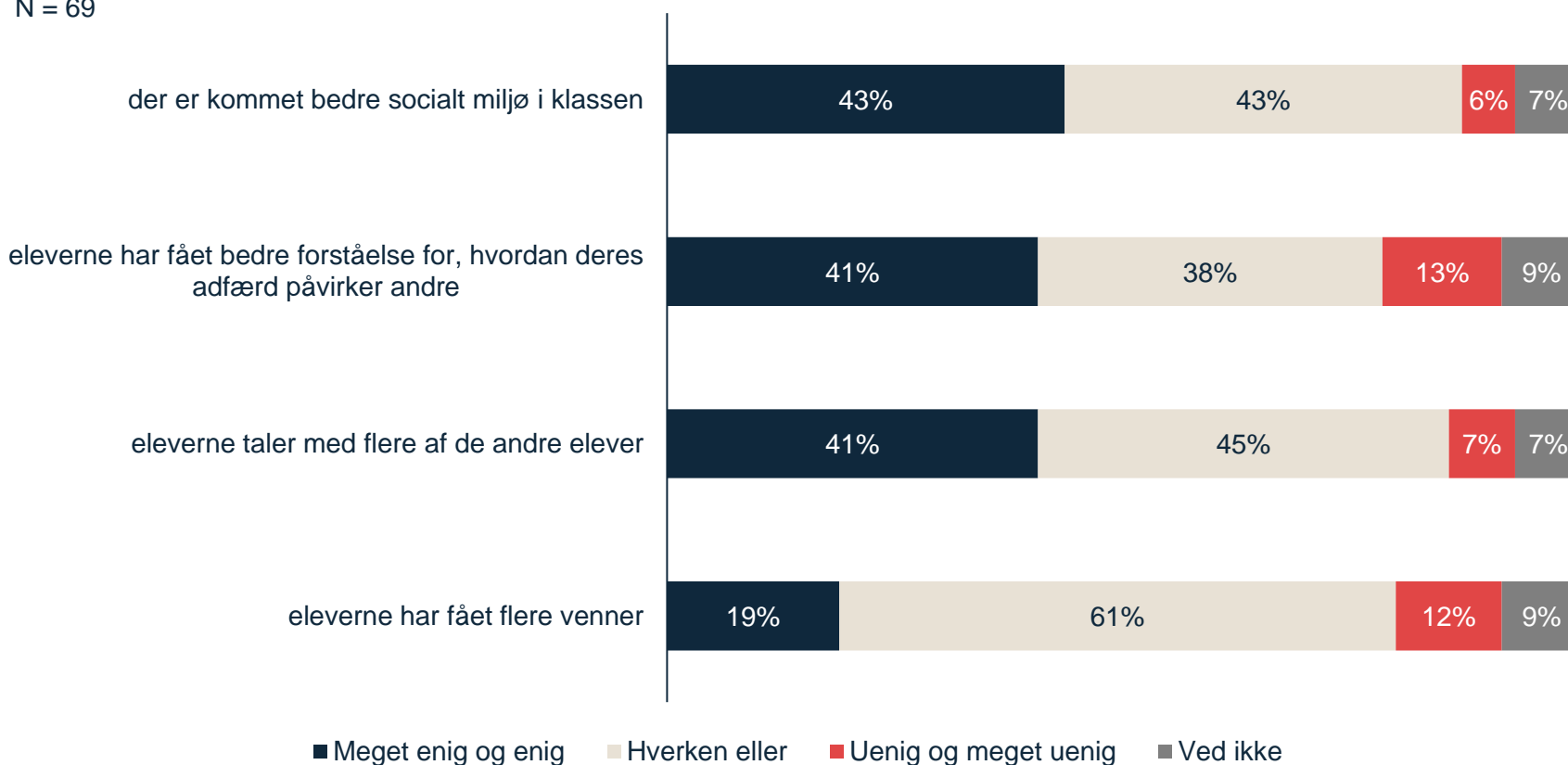
3.2 Sociale færdigheder

Opfattelsen af HPS - Hjernen på skemaets® positive indvirkning på elevernes sociale færdigheder går igen blandt undervisere på tværs af de deltagende skoler

- De positive effekter på elevernes sociale færdigheder, som påpeges blandt de interviewede undervisere, går igen blandt underviserne på tværs af de deltagende skoler.
- Blandt underviserne på tværs af de deltagende skoler angiver 43 pct., at de er meget enige eller enige i, at HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til, at der er kommet et bedre socialt miljø i klassen.
- Dertil er 41 pct. meget enige eller enige i, at indsatsen har bidraget til, at eleverne har fået en bedre forståelse for, hvordan deres adfærd påvirker andre, og at eleverne taler med flere af de andre elever.
- Knap en femtedel (19 pct.) er helt enige eller enige i, at HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til, at eleverne har fået flere venner.

**Underviser: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om forløbet?
HPS - Hjernen på skemaet® (skoleskak) har bidraget til at...**

N = 69

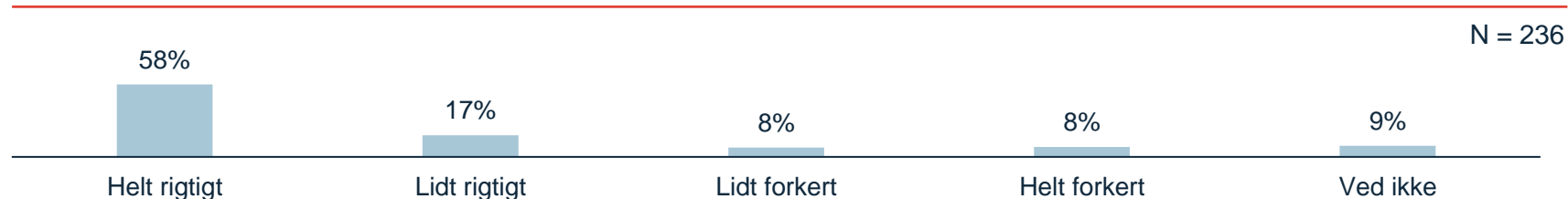

3.2 Sociale færdigheder

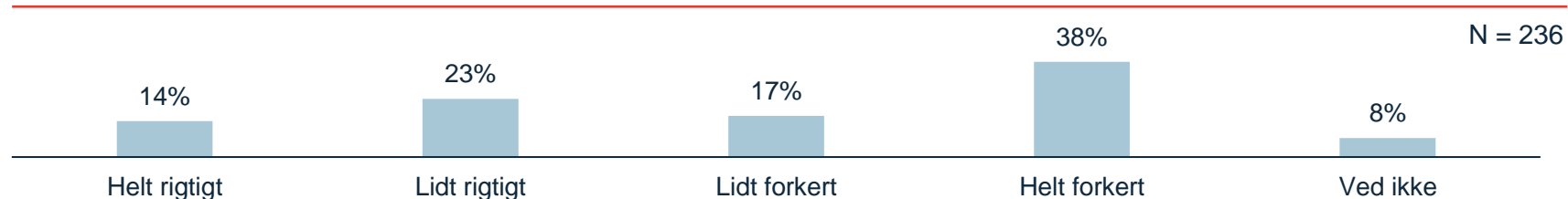
Eleverne på de deltagende skoler har god forståelse for, at det at spille ikke altid handler om at vinde

- Elevernes sociale færdigheder kommer også til udtryk, når eleverne på tværs af de deltagende skoler bliver spurgt ind til deres spilmentalitet.
- Tre ud af fire elever på de deltagende skoler mener, at det er helt rigtigt eller lidt rigtigt, at man ikke behøver at vinde, hver gang man spiller mod andre.
- Ligeledes mener lidt over halvdelen (55 pct.) af de deltagende elever, at det er lidt eller helt forkert, at de ofte bliver sure eller kedede af det, hvis de taber i spil.
- Spilmentaliteten nævnes som sagt også i interviews med nogle af underviserne, der påpeger, at skoleskak har været med til at forbedre elevernes selvkontrol både i og uden for HPS - Hjernen på skemaet®. Eleverne har således fået en bedre spilmentalitet, hvilket har ført til, at der generelt er færre vredesudbrud i klassen.

Elever: Lyder det rigtig eller forkert, at: Man behøver ikke vinde hver gang man spiller mod andre

Elever: Lyder det rigtigt eller forkert, at: Jeg kan ofte blive sur eller ked af det, hvis jeg taber et spil?

Sidste år havde vi nogen, der bare var virkelig sure og nærmest sprang i luften. Og så er der en øvelse, hvor man skal øve sig i at tænke hurtigt og langsomt – en skildpadde og en kanin. Ved skildpaddetræk skal man tælle til fem inde i hovedet. Så de ting, vi har snakket om i skoleskak og relateret til noget i klassen, har givet færre udbrud.

- Underviser

3.3 Kognitive færdigheder

I dette afsnit belyses forandringer i elevernes kognitive færdigheder, herunder ro, koncentrationsevne, selvkontrol, og konsekvensberegning.

3.3 Kognitive færdigheder

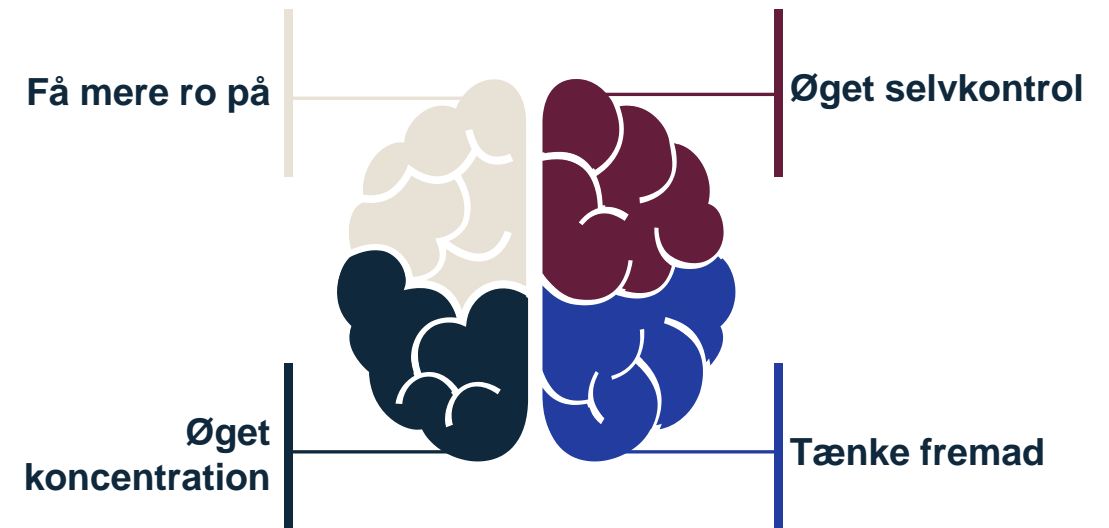
HPS - Hjernen på skemaet® bidrager til forbedrede kognitive færdigheder, der også kan overføres til andre situationer

- I interviewene identificeres der også en række forandringer, der i højere grad knytter sig til elevernes kognitive og personlige færdigheder end deres sociale færdigheder.
- Forandringerne kredser om mere 'ro på' eller at 'komme ned i gear' både kollektivt og individuelt, selvkontrol, koncentrationsevner og evnen til at tænke fremad. Det er forskelligt, om der kan noteres forandringer på et eller flere af disse punkter for eleverne, ligesom det varierer, i hvilken grad der ses en forandring hos eleverne.
- En del af disse forandringer er knyttet ret tæt til aktiviteterne i HPS - Hjernen på skemaet® og skoleskak generelt fx koncentration og evnen til at tænke fremad. Men ifølge en underviser giver HPS - Hjernen på skemaet® også mulighed for at tale om andre ting end blot skoleskak, da skak kan bruges som et fælles tredje at tale ud fra i en lang række andre situationer – fx i en konfliktsituation eller i social træning.

Skoleskak giver nogle nye indgangsvinkler til at tale om andre ting end bare [skole]skak (forskelligt som eleverne bøvler med), og giver et fælles tredje at snakke ud fra.

- Underviser

3.3 Kognitive færdigheder

Underviserne observerer mere ro, øget koncentration, øget selvkontrol og evner til at tænke fremad blandt eleverne som følge af HPS - Hjernen på skemaet®

- Både elever og undervisere italesætter, hvordan HPS - Hjernen på skemaet® hjælper eleverne med at 'få ro på' og 'komme ned i gear'. Det gælder både i klassen samlet set, hvor nogle undervisere fx arbejder med 'skakro', men det kan også være hos den enkelte elev, som oplever at blive mere rolig af at lave øvelser, spille minigames eller spille fuldt skak. En elev fortæller også, hvordan han kan begynde at bruge denne ro i andre sammenhænge, fx når han er ude i omverdenen, der ellers kan føles stressende og angstprovokerende for ham.
- Elever og undervisere fortæller også, hvordan elevernes koncentrationsevner forbedres som følge af HPS - Hjernen på skemaet®, og i nogle tilfælde også kan overføres til andre fag og situationer. Det handler især om, at eleverne kan koncentrere sig længere tid ad gangen, både når de spiller skoleskak, men også når de fx laver matematik. En elev fortæller også, hvordan skak har været gavnligt for ham i eksamensperioden, hvor det er vigtigt at kunne koncentrere sig.
- Nogle undervisere vurderer også, at eleverne bliver bedre til at udvise selvkontrol og tålmodighed efter at arbejde med indsatsen. Det kan være ved at kunne kontrollere sit temperament, fx hvis man taber eller venter pænt på, at modstanderen foretager sit træk i en duel. Det gælder også ift. at udtrykke sig og sætte ord på følelser. Nogle undervisere ser også, at disse færdigheder overføres til andre sammenhænge fx potentielle konflikter i frikvarterer.
- Endeligt er der i interviewene også eksempler på, at eleverne forbedrer deres evner til at tænke fremad som følge af indsatsen. Det skyldes især de øvelser og samtaler, der gør eleverne opmærksomme på, at man kan forbedre sit spil ved at tænke et eller flere træk fremad. Men som med andre elementer bruger nogle undervisere også denne øvelse til at tale ind i andre situationer, fx når en elev vil slå nogen eller står i en samtalsituation.

Når man lærer at slappe af i [skole]skak, så kan man også bruge det, når man er ude i samfundet, til at slappe af. Jeg har ikke bestemte strategier, jeg kan bare bedre få ro på mig selv.

- Elev

Jeg synes, at jeg lærer at være stille, at sidde stille og høre efter, være rolig, alt det (...) vi lærer det oppe i hjernen, fordi vi gør det flere gange, så sidder vi stille og roligt og hygger os, og så falder hjernen stille og roligt til ro.

- Elev

Jeg synes, jeg bliver lidt mere koncentreret efter det. Men jeg har også en virkelig dårlig koncentrationsevne.

- Elev

Man lærer fx også at være tålmodig. Fx hvis du står i kø er det vigtigt at være tålmodig. I skak venter man jo på modstanderen.

- Elev

Det kan også være ift. når man snakker med nogen. At man skal tænke fremad, så man ikke siger noget dumt.

- Elev

3.4 Opsamling på forandringer

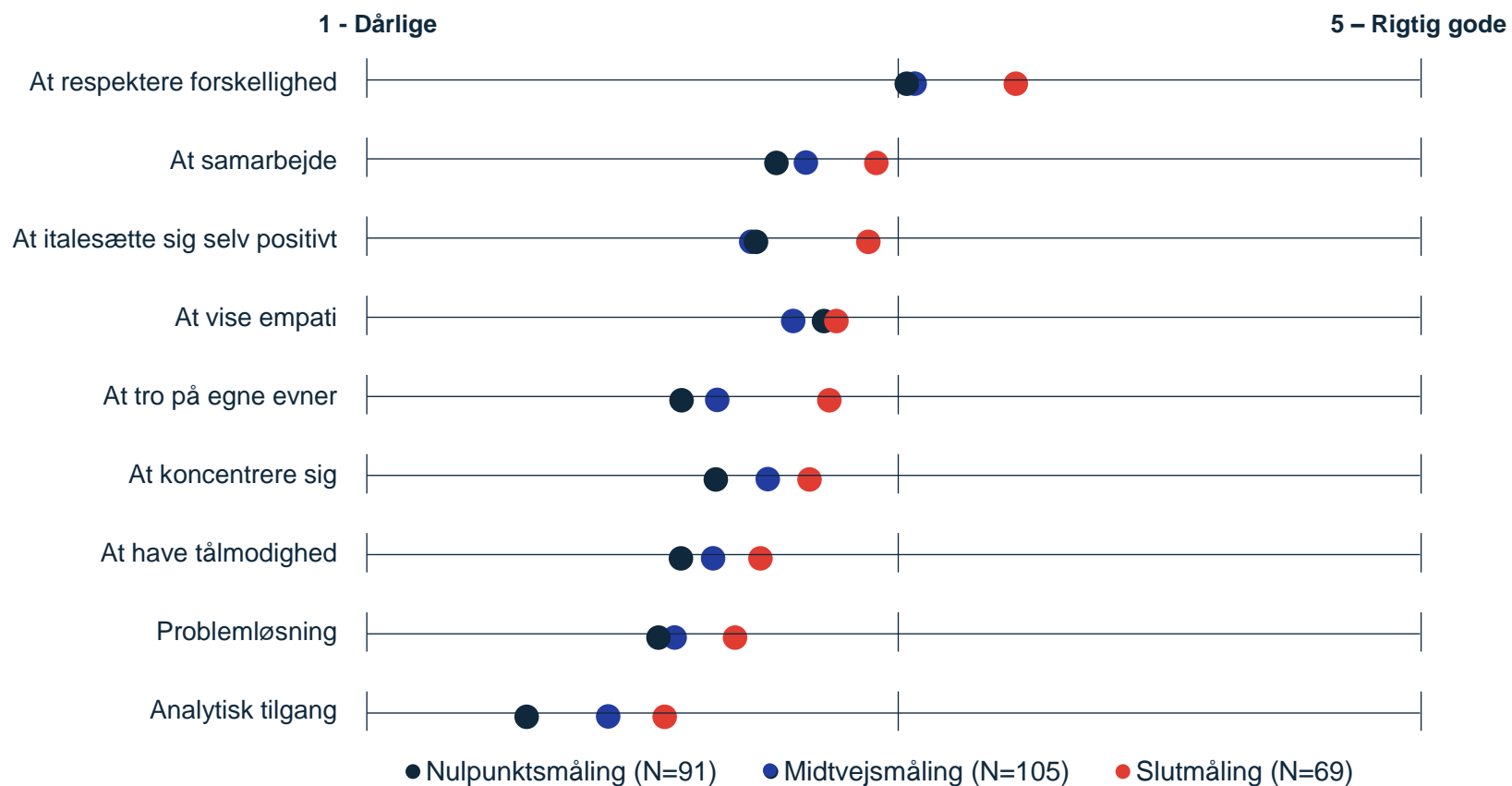
I dette afsnit laves en opsamling på tværs af de tre kvantitative målinger, der er foretaget over hele forløbet.

3.4 Opsamling på forandringer

Underviserne vurderer på en række områder, at eleverne har forbedret sig på et helt overordnet niveau

- Samlet ses der flere steder, hvor HPS - Hjernen på skemaet® og skoleskak har sat gang i positive forandringer hos eleverne, som det er beskrevet i de tidligere afsnit.
- Dette billede går igen i undervisernes besvarelser om deres elever på et helt overordnet niveau. Her ses det, hvordan der på tværs af tid sker en signifikant forbedring af elevernes kompetencer på tværs af en række områder såsom at respektere forskellighed, tro på egne evner og italesætte sig selv positivt.
- Forandringer kan ikke reduceres til alene, at skyldes HPS - Hjernen på skemaet®, men set i lyset af de resterende besvarelser og resultaterne fra de gennemførte interview er det Epinions vurdering, at indsatsen alt andet lige har ført til positive forandringer for mange deltagende elever.

Underviser: Hvor gode er dine elever i klassen overordnet til følgende ting?

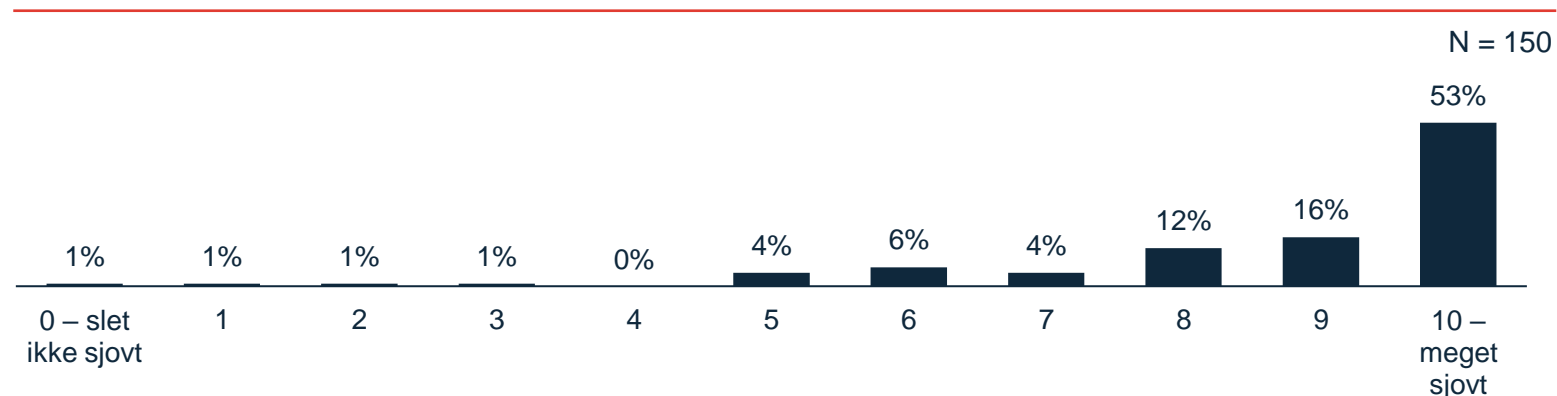
Kapitel 4: PLAYMASTERS®

4. PLAYMASTERS®

Eleverne, der gennemfører PLAYMASTER®-kurset, er nærmest alle udelukkende glade for oplevelsen – og glæder sig til at gøre brug af det, de har lært

- Elever fra de deltagende skoler har haft mulighed for at blive uddannet PLAYMASTER® på kurser afholdt af Dansk Skoleskak. Både svar fra spørgeskemaet og udsagn fra interviews peger på, at eleverne er glade for PLAYMASTER®-kurset og har en god oplevelse med det.
- Mere end fire ud af fem elever giver således kurset en score på otte eller højere på en skala fra 0-10, hvor 0 er slet ikke sjovt og 10 er meget sjovt. Samtidig er det kun fem pct., som direkte synes, at kurset ikke var sjovt.
- Underviserne fortæller, at eleverne bliver stolte og vokser af at opleve at kunne mestre noget, som de kan være med til at give videre til andre.
- Det er ligeledes en positiv oplevelse for eleverne, der har været på PLAYMASTER®-kurset, når de kommer tilbage til deres egen skole og kan være med til at undervise elever i deres egen og andre klasser i skoleskak. De interviewede undervisere på de deltagende skoler har mest erfaring med, at eleverne underviser i egen klasse eller i en klasse med yngre elever end dem selv.
- Der er desuden et markant flertal af eleverne fra PLAYMASTER®-kurset, som glæder sig til at bruge de redskaber, som de har lært på kurset. Og eleverne føler sig samtidig klar til at hjælpe andre med at lære skoleskak.

Har det været sjovt at være til PLAYMASTER®-kursus? 0 betyder slet ikke sjovt, og 10 betyder meget sjovt.

Hvor enig eller uenig er du i følgende:

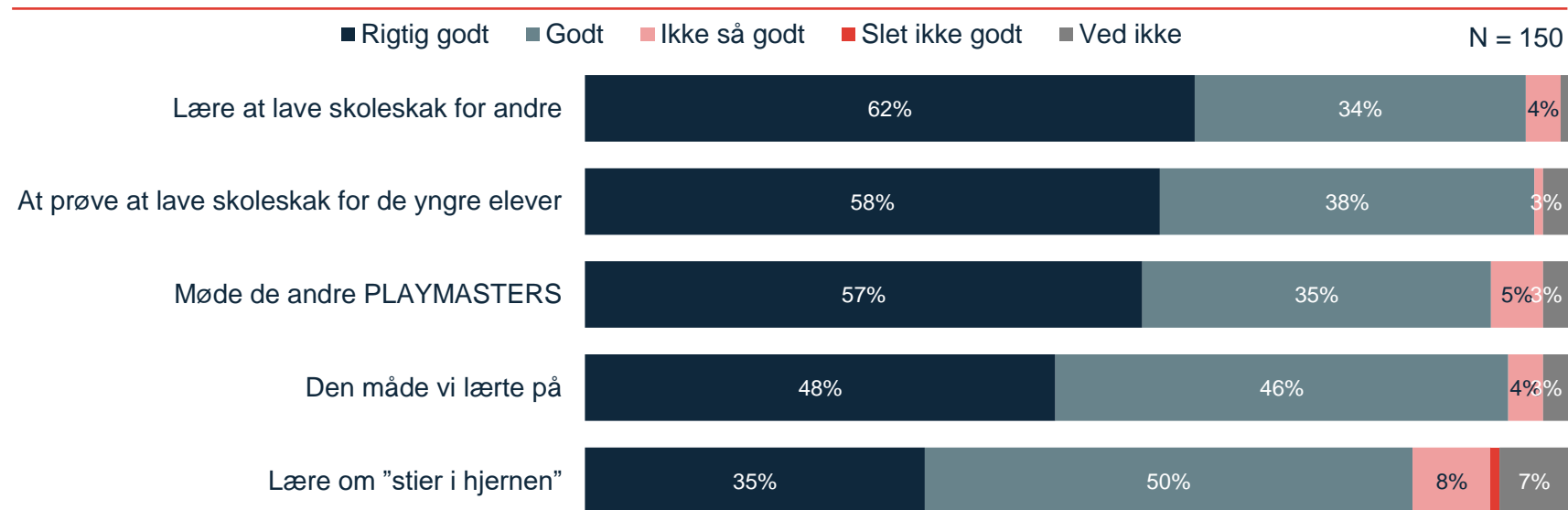

4. PLAYMASTERS®

Ud over at få nye evner og gode oplevelser ifm. PLAYMASTER®-kurset, så var selve kurset også en rigtig god oplevelse for langt de fleste elever

- Eleverne på PLAYMASTER®-kurset oplever ikke kun, at dagen var god, og at de glæder sig til at bruge de ting, de lærte. De har nemlig også nærmest udelukkende gode ting at sige om selve uddannelsesdagen og kurset.
- På trods af, at det er elever med en række udfordringer, synes de nærmest alle, at det bedste ved kurset var den sociale del – herunder mødet med andre PLAYMASTERS® samt muligheden for at lære andre elever skoleskak.

Hvad synes du om følgende ting ved kurset:

Det var ligesom os, der var de voksne. Vi skulle holde styr på en 0. klasse, så 30 børn. Det var virkelig sjovt – det var sjovt at se de små børn blive glade for det.

- Elev

4. PLAYMASTERS®

Skolerne har blandende erfaringer med PLAYMASTER®-kurset. Kurset evalueres positivt, men skolerne mangler hjælp til at få PLAYMASTER®-rollen implementeret

- Blandt de deltagende skoler er der blandede erfaringer med uddannelse af udvalgte elever på PLAYMASTER®-kurset. Mens nogle skoler har haft held med at uddanne PLAYMASYERS® og efterfølgende få dem aktiveret, så har andre skoler enten ikke uddannet elever eller ikke haft held til at få dem rigtigt i spil efter kurset.
- På de skoler, der ikke har fået sendt nogle elever afsted på PLAYMASTER®-kursus, beskriver underviserne, at det har været en udfordring at finde egnede elever til forløbet. Det skyldes bl.a., at nogle elever snart går ud af skolen, eller at eleverne ikke vurderes at have kompetencerne til at påtage sig rollen som PLAYMASTER®. Samtidig har nogle skoler oplevet det som en logistisk udfordring at få eleverne på PLAYMASTER®-kurset*.
- På de skoler, hvor det er lykket at finde relevante elever og få dem på kursus, er der desuden forskel på, hvorvidt det er lykket at bringe PLAYMASTERS® i spil efterfølgende. Flere undervisere fortæller, at de ikke har fået sat PLAYMASTERS® tilstrækkeligt i spil - enten fordi eleverne oplever det som 'farligt', mister motivationen, eller fordi underviserne ikke i tilstrækkelig grad får etableret situationer, hvor det giver mening, at eleverne kan indgå i.
- På de skoler, hvor der er uddannet PLAYMASTERS®, og eleverne også efterfølgende er blevet sat i spil, har det været ved at undervise i yngre klasser, undervise i egen klasse, undervise i almenklasser eller ved at facilitere frikvartersskak.
- Der er således et potentiale for Dansk Skoleskak i endnu højere grad at understøtte de skoler, hvor der uddannes PLAYMASTERS®, så skolerne i højere grad får sat eleverne i spil i deres nye rolle.

Det har været super fedt for eleverne, de er mega stolte, det har man kunnet læse i deres ansigtsudtryk og deres smil. Vil gerne fortælle, at de er PLAYMASTERS®. De føler sig ekstra-specielle, har et særligt kendskab og får en t-shirt, som de stolt tager på.

- Underviser

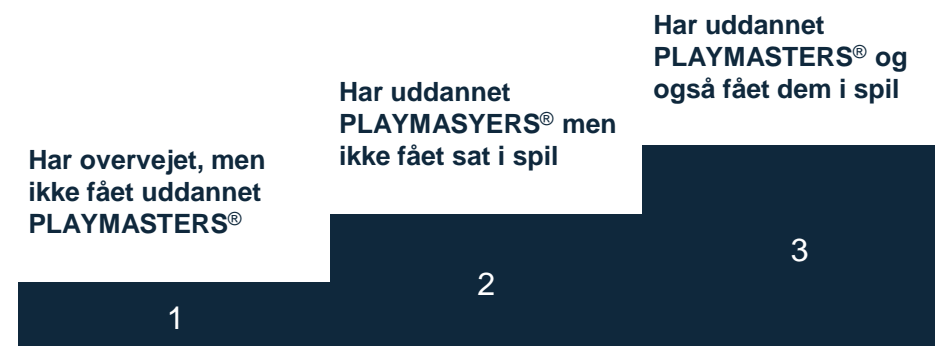
Jeg kan alt, fordi jeg er blevet uddannet PLAYMASTER®.

- Elev

Efterfølgende når de skal bruge PLAYMASTER®-uddannelse, så synes de, at det bliver "farligt", fx når de skal hjælpe læreren med at facilitere frikvartersskak. Her føler de sig lidt udsatte. Det er børn, som de ikke er vant til at omgås, der er for meget på spil.

- Underviser

Skolerne er forskellige steder ift. at implementere PLAYMASTERS®

*Det bemærkes dog, at alle skoler har fået tilbud om en lokalt tilrettelagt PLAYMASTER®-uddannelse fra Dansk Skoleskak.

Kapitel 5: Implementering af indsatsen

5.1 Materialer

I dette afsnit belyses undervisernes brug af og oplevelse med materialerne i indsatsen.

5.1 Implementering

Underviserne anser GAMBIT® og materialerne deri som brugervenlige, lette at gå til og tilpasse til egen målgruppe uanset tidligere erfaring med skakspillet

- De interviewede undervisere er alle tilfredse med og glade for materialerne til HPS - Hjernen på skemaet®. De fremhæver blandt andet, at materialerne er lette at gå til, der er god variation i dem, og at de er lette at strukturere undervisningen efter. Selv undervisere, der ikke selv har erfaring med skak fra tidligere, anser materialerne som nemme at gå til og anvende i undervisningen.
- Der er positive oplevelser med GAMBIT®, som opleves brugervenlig, også når det handler om at skræddersy undervisningsforløb til den enkelte klasse/hold.
- Den gennemgående struktur i materialet er en af de store fordele ifølge underviserne. Særligt for den målgruppe af elever, som indsatsen retter sig mod, er behovet for struktur stort, og det giver eleverne en tryghed, at de ved, hvordan HPS - Hjernen på skemaet®-timerne forløber fra gang til gang.
- Underviserne vurderer også, at der er en god progression i materialet, så eleverne løbende bliver udfordret på forskellige områder.
- Undervisere og elever fremhæver blandt andet bondeskak som en god introduktionsøvelse, pistolskak og terningskak som øvelser, der er gode til at udfordre eleverne på deres retfærdighedsfølelse, og 'de syv svedige' som et godt alternativ til bevægelse eller idrætundervisning. Øvelser, der kan give 'high arousal' eller blive for gentagende udelades til gengæld af visse undervisere.
- Den primære udfordring underviserne oplever ift. materialerne er, at når man er langt i forløbet, kan det være svært at finde materiale, der fortsat kan udfordre elever, der har arbejdet med HPS - Hjernen på skemaet® i hele projektperioden. Her opleves materialet at blive gentagende og progressionen aftager. Disse skoler begynder ofte at spille 'fuld skak' eller bruge øvelser fra Magasinet Skoleskak for at udfordre eleverne yderligere men ønsker gerne flere input fra GAMBIT® til denne periode.

Det er godt ved materialet, at det altid er bygget op på samme måde, så eleverne ved, hvad de skal igennem, og at det slutter med, at man skal rejse sig op, når man er enig (og så er man færdig). Det fungerer også godt, at man skal markere noget fysisk, og det sætter krav til, at man skal lytte efter også.

- Underviser

Derfor passer skoleskak så godt til os, for der følger man også en fast struktur. Og det har været nemt at integrere. Nemt at gå til. Man skal ikke til at opfinde den dybe tallerken.

- Underviser

Jeg synes generelt, at der er mange gode forslag til øvelser, der er nemme at gå til. Har også selv justeret reglerne til i forskellige spil, for at få det til at passe ind i konteksten – nogle gange kommer eleverne også med forslag.

- Underviser

Jeg har ikke stor skakerfaring, men jeg kunne gå ind og undervise i [skole]skak ud fra GAMBIT®, og der er tænkt på didaktikken til underviserne. Kunne undervise ud fra det og føle jeg havde overskud, selvom jeg var ny til det... Det kunne være sjovt med endnu flere temaer under GAMBIT®. Det kunne være fint. Måske nørde endnu mere med bestemte brikker, men det kan man jo også selv finde på. Tab/vind og amygdala har også været mega spændende.

- Underviser

5.2 Samarbejdet med Dansk Skoleskak

I dette afsnit belyses undervisernes oplevelse med Dansk Skoleskak som samarbejdspartner i løbet af indsatsen.

5.2 Samarbejdet med Dansk Skoleskak

Underviserne oplever et godt og velfungerende samarbejde med Dansk Skoleskak i forbindelse med indsatsen

- De interviewede undervisere er meget tilfredse med samarbejdet med Dansk Skoleskak, som de oplever som værende utroligt hjælpsomme, nemme at komme i kontakt med, hurtige til at reagere og villige til at hjælpe med alle henvendelser.
- Flere undervisere fremhæver også positivt, hvordan Dansk Skoleskak selv er opsøgende og gerne kommer på besøg til observation og sparring. Alle underviserne har haft besøg af en konsulent i forbindelse med forløbet og haft en god oplevelse. Besøgene har både givet dem relevant sparring og inspiration til at håndtere forskellige typer af problemstillinger.
- Der er også positive tilbagemeldinger på de uddannelsesdage, underviserne har deltaget i. En underviser ønsker endda, at man kan mødes to gange årligt frem for en for at få endnu bedre muligheder for at sparre og ideudveksle med andre og få inspiration til sit forløb.
- Underviserne har generelt ikke mange forbedringsforslag til samarbejdet mellem dem og Dansk Skoleskak, men en enkelt underviser peger på, at Dansk Skoleskak fremadrettet kan blive endnu bedre til at tydeliggøre, at det ikke er et krav, at undervisere kan spille skak i forvejen, men at man sagtens kan undervise i indsatsen alligevel.
- En udfordring, der rækker ud over samarbejdet er dog, at økonomien på skolerne på sigt kan blive en udfordring for indsatsen. Dette er et opmærksomhedspunkt til den fremadrettede forankring af indsatsen efter projektperiodens udløb.

Det har været et fint samarbejde, jeg har ikke noget at sætte på det. Konsulenterne har været gode til at følge op, spørge ind. Har været meget opsøgende. Det har været fine uddannelsesdage, også sjovt for os undervisere og lærerigt.

- Underviser

Jeg synes, vi har et mega godt samarbejde. Vi er hele tiden i tæt kontakt med vores konsulent, og der er altid hurtig kontakt og relevante svar. Og vi har også været på uddannelsesdage, hvor vi bliver taget rigtig godt imod. Så selv samarbejdet med dem kan ikke blive bedre fra vores side.

- Underviser

Jeg synes, at samarbejdet med Dansk Skoleskak har været rigtig godt. Folk i organisationen er entusiastiske, og det smitter af. Jeg synes også, vi har fået god hjælp af konsulenter, der har været på besøg, fx til at hjælpe med, hvordan man kunne komme lidt i gang med skak, efter det var gået lidt i stå her i foråret (bl.a. pga. varmen).

- Underviser

Jeg har ikke forbedringsforslag, og synes også samarbejdet med Dansk Skoleskak har fungeret godt. Men de skal blive ved med at være lige så støttende, som de hidtil har været. Har også haft besøg af konsulent, som har været rigtig fint.

- Underviser

Kapitel 6: Evalueringens metode

6. Evalueringens metode

Evalueringen bygger på en kombination af kvalitative og kvantitative datakilder, der tilsammen giver et robust fundament for en evaluering af indsatsen

For at belyse elevernes udvikling gennem undervisningsindsatsen HPS - Hjernen på skemaet® er der foretaget dataindsamling både før, under og efter indsatsen.

Før indsatsens start udfyldte elever og undervisere i de deltagende klasser en førmåling. Målingen blev foretaget gennem et spørgeskema, der dækkede trivsel og viden om fysisk og mental sundhed.

Under og efter indsatsen udfyldte eleverne og underviserne det samme spørgeskema med en række tilføjelser. Det var således muligt at følge elevernes generelle bevægelser fra før indsatsen til efter indsatsen.

Derudover er der under indsatsen gennemført **kvalitative interviews** med undervisere på fire skoler om deres oplevelser med HPS - Hjernen på skemaet®. Ved slutmålingen er der desuden gennemført ti interviews med undervisere samt interviews med elever på tre skoler.

Som det beskrives på de følgende sider er der en række forbehold ved at sammenligne direkte over tid i spørgeskemaerne, hvilket der er forsøgt taget højde for.

Spørgeskemaer før, under og efter indsatsen

Elevspørgeskema

Som en del af undervisningsindsatsen skal eleverne udfylde et spørgeskema før, under og efter indsatsen med HPS - Hjernen på skemaet®.

I evalueringen deltager 37 skoler. Der er besvarelser fra 463 elever i nulpunktmålingen, 356 i midtvejsmålingen og 236 i slutmålingen¹.

Underviser-spørgeskema

Underviserne har også besvaret et spørgeskema i forbindelse med indsatsen, som er gennemført før, under og på sigt efter – kontrolskoler deltager kun i før og eftermåling.

91 undervisere har besvaret skemaet i førmålingen. 105 ved midtvejsmålingen og 69 ved slutmålingen.

Kvalitative interviews under og efter indsatsen

Underviser- og elevinterviews

Som en del af evalueringen er der ved midtvejsmålingen gennemført fire kvalitative interviews med undervisere, som bruger HPS - Hjernen på skemaet® i undervisningen.

Ved slutmålingen er der gennemført 16 interviews blandt undervisere og elever på de deltagende skoler.

¹: I det oprindelige evalueringdesign var der også indtænkt kontrolskoler, men pga. for få besvarelser er denne del tænkt ud af evalueringdesignet.

6. Evalueringens metode

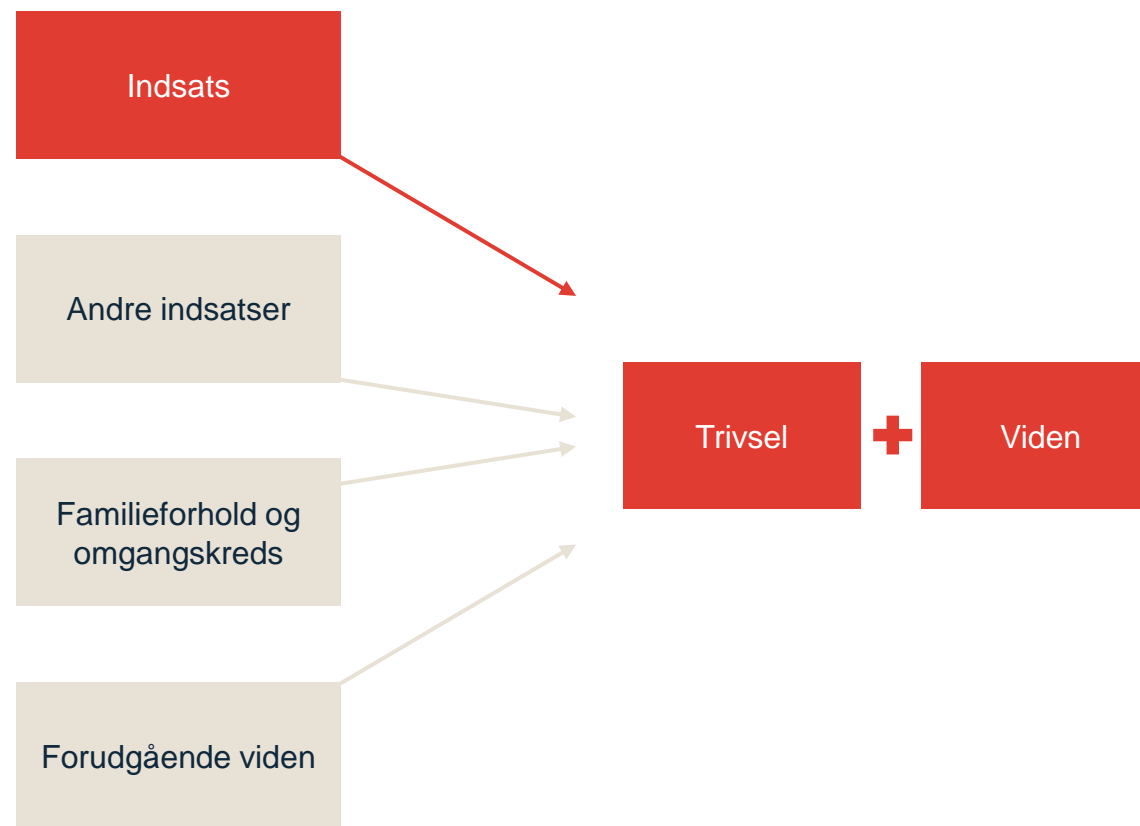
Evalueringen er opbygget efter en model for hvilke faktorer, der påvirker elevernes trivsel og viden om mental og fysisk sundhed

Den teoretiske evalueringsmodel

- Den teoretiske forventning til indsatsens effekt kan illustreres ved en statistisk model for hvilke faktorer, der påvirker elevernes trivsel og viden om mental og fysisk sundhed.
- Overordnet set er forventningen, at effekten af indsatsen vil påvirke elevernes trivsel og viden om mental og fysisk sundhed.
- En del af de generelle faktorer, som kan forklare fx trivsel, er nogle, som ligger uden for den indsats, som er i HPS - Hjernen på skemaet® (fx forventes indsatsen ikke at påvirke deltageres familieforhold). Elevernes trivsel og viden om mental sundhed kan yderligere påvirkes af andre indsatser, som også foregår på skolerne. Vi kan derfor i evalueringen ikke isolere effekten på elevernes trivsel og udvikling til HPS - Hjernen på skemaet® alene, men indsatsen må ses i et samspil med andre faktorer.
- Evalueringen er derfor fokuseret på de **primære** mekanismer i modellen, som er markeret med rød i figuren til højre.

Figur 1: Rapportens evalueringsdesign

De røde bokse og pile markerer evalueringens fokuspunkter

6. Evalueringens metode

Den statistiske evaluering af indsatsen må fortolkes med forbehold for frafald fra før-til eftermålingen

- Datagrundlaget for effekt-målingerne består af elev- og underviserbesvarelser fra 37 indsatskoler.
  - Det svarer til besvarelser fra 463 elever i førmålingen, 356 i midtvejsmålinger og 236 i slutmålingen.
  - For undervisere svarer det til besvarelser fra 91 undervisere i førmålingen, 105 i midtvejsmålingen og 69 i slutmålingen.
- Datagrundlaget muliggør ikke at følge enkelte elever over tid. Det er således ikke muligt at bestemme hvilke elever, der ikke besvarer spørgeskemaet efter indsatsen. Derfor er det relevant at se, hvorvidt grupperne er ens på baggrundskarakteristika på tværs af målinger (illustreret til højre). Her ses det, at midtvejs- og slutmålingen foretages på en lidt større andel i udskolingen og færre i indskolingen.
- Det er dog muligt, at før- og eftergruppen er forskellige på en række umålte parametre. For eksempel vides det fra underviserbesvarelserne, at der er sket en stor udskiftning af eleverne på tværs af målingerne. Dette er et væsentligt forbehold i tolkningen af modellens resultater.
- Grundet den løbende elevudskiftning og manglende mulighed for at følge den enkelte elev over tid skal de estimerede effekter fra spørgeskemaerne fortolkes med enkelte forbehold. Disse forbehold gør, at rapporten ikke kan konkludere definitivt på direkte kausale effekter af indsatsen.
- For at imødekomme de mere institutionelle udfordringer på specialområdet har Dansk Skoleskak og Epinion løbende foretaget justeringer i evalueringdesignet. Det betyder bl.a., at der i slut-evalueringen er spurgt mere direkte ind til selve indsatsen og i mindre grad til fx generel trivsel. Der er samtidig opjusteret på antallet af kvalitative interview blandt undervisere og elever.

Besvarelser på tværs af målinger

	Før indsatsen	Under indsatsen	Efter indsatsen
Elever – Indsatsskoler	463	356	236
Undervisere – Indsatsskoler	91	105	69

Balancetest for indsatsskoler

Variabel	Elever før indsatsen	Elever under indsatsen	Elever efter indsatsen
Andel drenge	74,9%	70,5%	72,5%
Andel i indskoling ¹	17,9%	8,4%	9,3%
Andel på mellemtrin ¹	38,9%	38,2%	40,7%
Andel i udskolingen ¹	43,2%	53,4%	50,0%

¹: Kategorisering pba. elevernes alder.

6. Evalueringens metode

Slutevalueringens kvalitative indsigter baserer sig på 16 kvalitative interviews med undervisere og elever fra deltagende skoler

I 16 interviews undersøger undervisernes og elevernes oplevelser med og tanker om HPS - Hjernen på skemaet®

- I forbindelse med slutmålingen er der gennemført i alt 16 kvalitative interviews. Der er gennemført interviews med syv undervisere online/telefonisk. Derudover er der gennemført i alt tre skolebesøg, hvor der er foretaget interviews med både undervisere og elever:
  - Skole 1: En underviser og tre elever
  - Skole 2: To undervisere (duo-interview) og to elever (duo-interview)
  - Skole 3: En underviser og to elever
- Det er ved slutmålingen valgt at gennemføre flere interviews med undervisere samt at gennemføre interviews med elever for at få et bedre, mere dybdegående og mere nuanceret indblik i oplevelse af og tanker om HPS - Hjernen på skemaet®.
- Interviewene er gennemført som semi-strukturerede interviews med udgangspunkt i spørgerammer, som er udarbejdet af Epinion i samarbejde med Dansk Skoleskak. Interviewpersoner (undervisere) er udpeget af Dansk Skoleskak, mens de interviewede elever er udpeget af deres undervisere.

Formålet med underviserinterviews har været af undersøge:

- Hvordan HPS - Hjernen på skemaet® er implementeret på skolen, og hvordan materialerne fungerer
- Forandringer hos elever som følge af HPS - Hjernen på skemaet®, og hvad der skaber disse
- I hvilken grad og i så fald hvordan HPS - Hjernen på skemaet® har bidraget til en dybere forståelse af mental sundhed blandt eleverne
- Hvorvidt der er uddannet PLAYMASTERS®, og hvordan deres rolle efterfølgende har været
- Hvordan samarbejdet med Dansk Skoleskak har været, og hvordan det kan blive bedre fremadrettet.
- Om indsatsen er forankret og hvordan

Formålet med elevinterviews har været af undersøge:

- Hvordan eleverne overordnet oplever at være en del af HPS - Hjernen på skemaet®
- Hvilke dele af indsatsen, der har gjort særligt indtryk
- Om eleverne oplever forandringer som følge af HPS - Hjernen på skemaet®
- Hvordan eleverne oplever det er, at spille med andre, og om de spiller med nogen, som de ikke plejede at være så meget sammen med før.
- Elevernes forståelse af 'stier i hjernen' og mental sundhed
- PLAYMASTERS® oplevelser med kurset og deres efterfølgende rolle
- Elevernes ønsker til at fortsætte med HPS - Hjernen på skemaet® eller ej

Epinion Copenhagen

Ryesgade 3F

2200 Copenhagen N

Denmark

T: +45 87 30 95 00

E: copenhagen@epinionglobal.com

www.epinionglobal.com